

Individueel plan

Handelingsgericht werken (HGW) raakt steeds meer 'ingeburgerd' in het basisonderwijs. Deze praktijkbijdrage gaat over hoe de aanpak voor een individuele leerling een plek kan krijgen in het groepsplan.

Steeds meer leerkrachten raken vertrouwd met HGW op individueel en groepsniveau. Het clusteren van leerlingen die een soortgelijke aanpak nodig hebben, vergt de nodige oefening, maar kan op den duur tijd besparen. Maar ook al werkt een school met groepsplannen, soms is een individueel plan noodzakelijk. De onderwijsbehoeften zijn dan zodanig specifiek dat de leerling niet kan worden geclusterd met andere leerlingen. Denk hierbij aan een leerling met een specifiek gedragsprobleem of een leerling die op zijn eigen niveau op de leerlijn werkt.

Deze praktijkbijdrage sluit aan bij de praktijk uit het decembernummer 2011 van JSW. Daar beschreven we het kindplan dat je samen met de leerling opstelt. Bij een kindplan vormen de eigen ideeën van de leerling het uitgangspunt. Bij een individueel plan worden ook de observaties, toetsgegevens, informatie van ouders en eigen theorie meegenomen. HGW hanteert hierbij 10 aandachtspunten (zie kader).

Op de 'kopieerbladen staan een leeg en een ingevuld plan afgebeeld. Op pagina 28 staan aanwijzingen voor het invullen van het plan.

10 aandachtspunten voor een succesvol individueel plan

1. Is het plan gebaseerd op een analyse van belemmerende en stimulerende factoren van leerling, onderwijsaanbod, groep, leerkracht en ouders?
2. Zijn de doelen ambitieus en SMARTI (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch, tijdgebonden en inspirerend)?
3. Sluit de inhoud van het plan aan bij de aanpak van de (sub)groep? Kan de leerling zo snel mogelijk weer meedraaien met die aanpak?
4. Is het plan zo veel mogelijk in de (sub)groep uit te voeren door de eigen leerkracht? Als dit niet haalbaar is:
 - a. Blijft de effectieve instructie- en leertijd in de groep behouden?
 - b. Blijft de leerkracht betrokken; behoudt ze de regie?
 - c. Zijn de activiteiten buiten de groep afgestemd op de leerlijn, de methode en de aanpak in de groep?
 - d. Blijft het kind profiteren van de uitdagende leeromgeving van de (sub)groep? Heeft het kind het gevoel 'erbij te horen'?
5. Speelt de leerkracht een centrale rol bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van het plan?
6. Is de samenwerking met de interne of externe begeleider afgestemd op de wensen en mogelijkheden van de leerkracht?
7. Is de leerling zelf actief betrokken bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van zijn plan?
8. Zijn diens ouders actief betrokken bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van het plan?
9. Is het plan ingebed in het groepsplan: het onderwijsaanbod en klassenmanagement? Is er aandacht voor de kwaliteit van de extra instructie, oefening en begeleiding? Zijn de materialen van goede kwaliteit en passen ze bij de methode?
10. Hebben leerkracht, IB'er, kind en ouders afgesproken wanneer en hoe het plan wordt geëvalueerd?

Elly Paardekooper

is redactielid van JSW en werkzaam als leraaropleider en begeleider van schoolteams

Nöelle Pameijer

is als school-, GZ- en kinderpsycholoog werkzaam bij samenwerking Annie M.G. Schmidt en Kwaliteit in Nascholing

Individueel plan van ...

Naam leerling:

Groep en leerkracht:

Datum:

Beginsituatie	Doelen; gewenst gedrag	Inhoud en aanpak	Organisatie en betrokkenen	Termijn en evaluatie

Voorbeeld van een individueel plan

Naam leerling: Tonny

Groep en leerkracht:

Datum:

Beginsituatie	Doelen; gewenst gedrag	Inhoud en aanpak	Organisatie en betrokkenen	Termijn en evaluatie
<p>In de pauze is Tonny vaak betrokken bij vechtpartijen. Hij reageert met schoppen en slaan als kinderen hem plagen. In eigen woorden: 'Ik ga door het lint als ze me treiteren door te rijmen op mijn achternaam'. Hij geeft dan aan zijn boosheid niet te kunnen beheersen. Ook al voelt hij die opkomen, 'opeens ben ik woest'..</p>	<p>Als Tonny in de pauze voelt dat hij boos wordt, loopt hij rustig van de andere kinderen vandaan en zoekt hulp bij een leerkracht (de 'wegloop - afspraak').</p> <p>Tonny noteert na elke pauze op de kaart wat is gelukt en wat hij nog beter kan doen.</p>	<p>De leerkracht maakt de komende twee weken voor elke pauze een afspraak met de groep en daarna apart met Tonny. De afspraak is: we noemen iedereen alleen bij de voornaam.</p> <p>Tonny na de pauzes zonedig helpen herinneren aan het invullen van de kaart.</p>	<p>Voor elke pauze - tijdens het eten - even apart met Tonny de 'wegloop - afspraak' door Tonny laten herhalen. Vlak voor het naar buiten gaan de groep helpen herinneren aan de 'voornaam - afspraak'.</p> <p>Aan het begin van de middag.</p> <p>Na iedere pauze.</p> <p>Op vrijdag tijdens de spelinloop met hem bespreken.</p>	<p>Op vrijdagmiddag - na het buitenspelelen - met de groep en met Tonny apart. Aan beiden vragen hoe het is gelukt om zich aan de twee afspraken te houden. Wat is gelukt? Wat hielp daarbij? Wat gaan we de komende twee weken daarvan doorzetten?</p> <p>Moeder van Tonny verslag doen en vragen wat Tonny haar verteld heeft.</p> <p>Tonny aan juf en moeder verslag laten doen.</p> <p>Plannen we op vrijdagmiddag om 15.15 uur.</p>

Het streven is om de leerling zo lang mogelijk bij de groep te houden, zowel qua doelen als qua onderwijsaanbod. De kunst is dus om de specifieke aanpak voor de leerling aan te laten sluiten bij hetgeen in de groep gebeurt. Want een individueel plan moet realistisch en haalbaar voor de leerkracht zijn en passen in de dagelijkse gang van zaken in de groep.

Schriftelijke afspraken

Een individueel plan bevat schriftelijke afspraken over de aanpak van een leerling. Net als een groepsplan, bevat het de volgende zaken:

- **Beginsituatie en heldere doelen:** vertrekend vanuit een analyse van de huidige situatie, welke doelen willen we behalen?
- **Inhoud en organisatie:** wat hebben leerling en leerkracht nodig om de gestelde doelen te behalen? Wat zijn hun onderwijs- en ondersteuningsbehoeften? Hoe organiseren we dit?
- **Termijn:** hoeveel tijd is nodig om het gestelde doel te behalen?
- **Betrokkenen:** wie doen mee en hoe stemmen zij op elkaar af?
- **Evaluatie:** hoe bepalen we of de doelen zijn behaald?

Onderwijsbehoeften

Voorkom dubbel werk en zinloze herhaling. Noteer dus alleen zaken die voor dit kind anders zijn dan de al beschreven aanpak in het groepsplan. Verwijs naar die onderdelen, schrijf niet over. Dit lijkt een open deur, maar blijkt vaak de kunst.

Naast het beschrijven van de onderwijsbehoeften van de leerling (met hulpzinnen als: instructie, materialen/opdrachten, leeromgeving, feedback, leerkracht, groepsgenoten, ouders, enzovoorts) is er tevens aandacht voor de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht: wat heeft zij nodig om dit plan uit te kunnen (en willen) voeren? Hulpzinnen hiervoor zijn: Als leerkracht wil ik bereiken dat ... Zelf kan ik ... Verder heb ik nodig (maak een keuze):

- Kennis van ...
- Vaardigheden om ...
- Een collega, IB of leidinggevende die ...
- Ondersteuning tijdens/met ...
- Feedback op ...
- Materialen waarmee ...

Foto: Vincent van den Hoogen

- 'Meer handen in de klas' in de vorm van ...
- Ouders die ...

Het plan van Tonny

In het plan van Tonny zat de waarde in het samen maken van de afspraken. Zowel voor de leerlingen als voor de ouders van Tonny was duidelijk wat werd bedoeld met de 'wegloopafpraak' en de 'voornaamafpraak'. De leerkracht vroeg zich af of zij er bij iedere pauze aan zou denken om Tonny de afspraken en doelen te laten verwoorden. Samen met Tonny bedacht ze daar een geheugensteuntje voor: Hij zou haar helpen herinneren door een 'geeltje' op haar bureau te plakken, voordat de pauze begint. Dat bleek, op een enkele keer na, voor beiden goed te werken. Tonny had er schik in om zijn juf te helpen en legde vaak glunderend de post-it neer. Thuis hielp de afspraak over het weglopen als Tonny zich boos voelde worden minder goed. Bij het buitenspelen in de buurt ging het nog vaak mis. Met moeder werd afgesproken dat Tonny een half uur mocht computeren als hij naar huis was gelopen wanneer het mis dreigde te gaan. Deze afspraak erbij maakte het voor Tonny aantrekkelijker om weg te lopen.

Een individueel plan wordt ingevuld door de leerkracht

LITERA
TUUR!

- Paardekooper, E. & Pameijer, N. (2011). Kindplan. *JSW* 96 (4), 25-28.
- Pameijer, N., Beukering, T. van & Lange, S. de (2009). Succesvolle handelingsplannen. In: *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam. Samen met collega's, leerlingen en ouders aan de slag.* Leuven: Acco.